

Adam Makowski, ed., **Polacy na ziemiach odzyskanych: Regiony przygraniczne w poszukiwaniu tożsamości: Przed i po akcesji**. Szczecin: Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych, 2008. 193 s. ISBN 978-83-60303-35-1

Anotovaný sborník je výsledkem konference z dubna 2008, která se jako již druhá v pořadí zabývala polskou národní identitou (první se konala v roce 2006); na organizaci obou akcí se podílel polský Institut paměti národa a patronát nad ní převzal Evropský parlament. Vystoupili zde odborníci z oborů historie, sociologie, politologie a mezinárodních vztahů. Sborník poté vyšel z iniciativy poslance Evropského parlamentu, historika a bývalého rektora Štětínské univerzity Zdzisława Chmielewského (s využitím prostředků politické frakce EPP-ED), jenž je také autorem úvodního referátu o evropské identitě.

Hlavním tématem konference byla Polskem nabytá, dříve německá území po druhé světové válce, kdy tato území posloužila jako kompenzace území zabraných Sovětským svazem. Nastalo období velkých migrací, což popisuje příspěvek poznaňského historika Stanisława Jankowiaka. Soužití skupin obyvatel z různých poměrů, různých kultur a i jazyků s sebou přinášelo nemalé problémy, těžko se utvářela nějaká společná regionální identita, která byla s podporou komunistické státní propagandy spíše nahrazena identitou celopolskou. Nicméně v současné době se přece jen objevují tendence k podporování regionální identity, jako např. Dolnoslezská setkání,¹ která se snaží zohledňovat kulturní bohatství jak současných, tak i těch bývalých obyvatel.

Migrace lidí na bývalá německá území měla i své ekonomické důvody, kterými se zabývá Adam Makowski. Lidé šli za novými příležitostmi do přístavů a průmyslových středisek, což mohlo přispívat ke sblížení různých skupin obyvatel, bohužel kvůli neefektivnímu komunistickému hospodářství se žádný ekonomický zázrak nekonal. Střídavá období centralizace moci a uvolňování zapříčinila i střídání období regionální integrace a dominance celostátního povědomí. Námořnímu hospodářství a loďařskému průmyslu se věnovala Ali-na Hutnikiewiczowa, která zdůraznila především neblahý dopad unifikace komunistického hospodářství na polské přístavy, takže loděnice se staly jedním z hlavních center polského odporu proti režimu, nicméně vznikající identita lidí tady pracujících se opět vázala více k celému Polsku než jen k regionu Pomoří.

Małgorzata Machałek se zaměřila na vliv školy na utváření regionální a národní identity na nových územích Polska. Bezprostředně po válce první školy vznikaly spontánně z iniciativy samotných nově příchozích obyvatel, což mohlo znamenat zrod určité společné regionální identity, nicméně následný zásah centrální moci tyto tendence opět utlumil prosazováním jednotné polské identity ve školních osnovách a polštinou jako jediným vyučovacím jazykem; rozdíly mezi příchozími migranty a zbytky starousedlíků se postupně s dalšími generacemi stíraly. Původní kulturní dědictví tak nemohla přispět ke vzniku nové regionální specifiky.

Nejčastěji se účastníci konference věnovali západnímu Pomoří. Edward Włodarczyk vyložil, jak v této oblasti byly cíleně eliminovány německé kulturní vlivy mj. důsledným popolštováním místních jmen a potlačováním všech projevů menšinové kultury. Jak píše

¹ O této sérii konferencí pojednává příspěvek Joanny Nowosielské-Sobel a Grzegorza Straucholda.

Marzenna Giedrojc, centrální vláda tu cíleně podporovala propolské citění obyvatel a přesvědčovala lidi o oprávněnosti polské přítomnosti na tomto území. Z místních obyvatel se tak brzy stali uvědomělí občané Polské lidové republiky, jejich sepětí s regionem to však odsunulo na druhou kolej. Podle Janusze Mieczkowského dochází ke zlepšení situace až v současné době. Opět se objevují různá kulturní centra příslušníků menšin a lidé už si více uvědomují německou minulost svého „rodného“ kraje, i když i dnes u určité skupiny obyvatel převládají protiněmecké a xenofobní nálady.

Opomenuto nebylo ani území bývalého Východního Pruska, tedy dnešního Warmiňska a Mazur, kterému se věnuje Izabela Lewandowska. I zde docházelo po válce k snahám odstranit veškeré stopy německé kultury, všechny obce, ulice a geografické útvary dostaly nové polské názvy, s příchodem polských katolíků vymizel i evangelický element. Historické objekty, často poničené válkou, nebyly téměř rekonstruovány a byly používány k podřadným účelům.

Poněkud jiného charakteru jsou poslední tři příspěvky, které se zabývají problematikou evropské integrace a evropské identity. Tomasz Sikorski uvádí příklad přístupu k evropské identitě jedné z nejsilnějších politických stran v Polsku – Práva a spravedlnosti (PiS). PiS jakožto konzervativní pravicová strana bylo zásadně proti přijetí evropské ústavy. Tento dokument podle strany nedodržel základní křesťanské hodnoty a také neodkazoval na křesťanskou tradici Evropy. PiS i nadále odmítá federalistické pojetí integrace, prosazuje nadřazenost práva národních států nad právem unijním a klade důraz na křesťanství.

Bartłomiej Toszek se věnuje integraci států Baltského moře. Označuje ji za nepřiliš úspěšnou, protože se zatím nepodařilo dosáhnout významnější spolupráce všech států regionu. Zejména pak Polsko, Německo a Rusko jsou v této oblasti velmi pasivní, přičemž za vzor si mohou vzít dlouhodobou spolupráci Litvy, Lotyšska a Estonska.

Závěrečný příspěvek je dílem studentky Fakulty práva a veřejné správy Štětínské univerzity Magdaleny Muranowicz. Vyjadřuje zde svoji domněnku, že evropská identita může existovat jak vedle národní identity, tak vedle identity regionální. Silu evropské integrace nevidí v jednoduše, ale v kulturní rozmanitosti, přičemž povinností každého Evropana je poznávat cizí kultury, jelikož jen tak dojde ke vzájemnému porozumění a k vytvoření vzájemné identity. Současná mladá generace má podle autorky díky možnosti cestování a studia v zahraničí jedinečné předpoklady k tomu stát se pravými Evropany.

Markéta Eidrnová

Andrew Savchenko, **Belarus – A Perpetual Borderland**. Leiden: Koninklijke Brill NV, 2009. 239 s. ISBN 978-90-04-17448-1

Andrew Savchenko, americký sociolog a ekonom, se ve svých pracích zpravidla zabývá politickou ekonomikou a ekonomickou transformací a ani tato jeho publikace není výjimkou – pojednává dlouhodobé důsledky postavení Běloruska jako pomezí mezi Evropou a Ruskem.